

прокурор, суддя) обумовлюється відмінністю у типах правового регулювання кримінально-процесуальної діяльності вказаних груп суб'єктів (учасників).

4. Розкриття дефініції "законні інтереси" у кримінально-процесуальному законодавстві є недоцільним. Бо визначення поняття "законні інтереси" у кримінально-процесуальних нормах не матиме жодного значення для практики кримінального процесу. У кримінально-процесуальному законі слід визначити гарантії реалізації законних інтересів учасників кримінального процесу.

Напрямами подальших наукових розвідок можуть бути наступні: 1) дослідження законних інтересів як обов'язкової складової процесуального статусу учасників кримінального провадження; 2) з'ясування співвідношення кримінально-процесуальних прав із законними інтересами учасників.

УДК 343.976(477)

О.О. Байов

ЗЛОЧИННІСТЬ У СФЕРІ НЕЗАКОННОГО ОБІГУ НАРКОТИКІВ: ДИНАМІКА, СТРУКТУРА, ТЕНДЕНЦІЇ

У статті аналізуються динаміка, структура та тенденції злочинності у сфері незаконного обігу наркотиків, досліджуються статистичні показники діяльності ОВС.

Ключові слова: *оперативно-розшукова діяльність; незаконний обіг наркотиків; злочин.*

В статті аналізуються динаміка, структура і тенденції преступности в сфере незаконного оборота наркотиков, исследуются статистические показатели деятельности ОВД.

Ключевые слова: *оперативно-розыскная деятельность; незаконный оборот наркотиков; преступление.*

In article the dynamics, structure and trends of illegal drug trade are analyzed, the statistics of departments of internal affairs are described

Key words: *operational detection; illegal drug trade; crime.*

Постановка проблеми. Однією з найважливіших проблем, що постали сьогодні перед правоохоронними органами України, слід виділити проблему наркотизму як суспільно небезпечної явища та небезпечної хвороби. Крім руйнівного впливу на здоров'я людей, наркотики впливають і на загальну криміногенну ситуацію в державі,

оскільки наркоманами та особами, які перебували у стані наркотичного сп'яніння, вчинюється значна кількість злочинів, насамперед корисливо-насильницької спрямованості – вбивства, нанесення тяжких тілесних ушкоджень, крадіжки, грабежі та розбійні напади тощо. Являючи собою певний вид кримінальної високоприбуткової діяльності, незаконний обіг наркотиків на пряму пов'язаний з організованими злочинними угрупованнями, зрощуючись тим самим з іншими видами кримінальної активності – обігом зброї, легалізацією доходів, отриманих злочинним шляхом, корупцією та хабарництвом тощо. Така ситуація становить реальну небезпеку для громадян, функціонування держави та суспільства в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження сучасних рис злочинності у сфері незаконного обігу наркотиків зробили М.Г. Вербенський, А.М. Волощук, О.Ф. Долженков, В.Ф. Зварич, А.М. Зюков, Б.В. Лизогуб, В.В. Мельничук, Д.Й. Никифорчук, М.Б. Саакян, І.С. Стихарна, Ю.О. Стрелковська, Р.В. Тарасенко та інші вчені. Проте зі змінами в оперативній обстановці теоретичні розробки зазначених науковців потребують уточнення та подальшого розвитку в частині аналізу новітніх умов та механізмів вчинення правопорушень в досліджуваній сфері.

Метою статті є визначення динаміки, структури та тенденцій злочинності у сфері незаконного обігу наркотиків в контексті оприлюднених статистичних показників діяльності ОВС.

Виклад основного матеріалу. З огляду на комплексний, багатоаспектний характер проблеми поширення наркоманії спробуємо зупинитися лише на певному аспекті цієї проблеми – на дослідженні показників, що характеризують діяльність ОВС щодо протидії досліджуваним злочинам¹.

Так, протягом 2005 року підрозділами ОВС було зареєстровано 65017 злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотиків, що складало 13,4% від загальної кількості злочинів у звітному періоді. Питома вага тяжких та особливо тяжких злочинів у сфері незаконного обігу наркотиків від їх загальної кількості дорівнювала майже 38% (24432 злочинів).

Діяльність підрозділів ОВС щодо протидії наркозлочинності в контексті викриття конкретних злочинів у цій сфері можна охарак-

¹ Стат. показники з офіційного сайту МВС України (Режим доступу: <http://mvs.gov.ua/>).

теризувати наступними показниками: використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (ст. 306 КК) – виявлено 183 фактів злочинної діяльності; незаконне виробництво, придбання, перевезення чи збут наркотиків (ст. 307 КК) – 18046 (з них збут – 17103); викрадення, привласнення наркотиків (ст. 308 КК) – 352; викрадення, привласнення обладнання для виготовлення наркотичних засобів (ст. 313 КК) – 208; незаконне виробництво, придбання, перевезення наркотиків без мети збуту (ст. 309 КК) – 35410; схиляння до вживання наркотиків (ст. 315 КК) – 965; організація або утримання наркопритонів (ст. 317 КК) – 2743. Всього у звітному періоді було виявлено 43727 особи, що вчинили досліджувані злочини, та вилучено понад 14578 кг наркотичних засобів та 8334 г психотропних речовин. У регіональному відношенні найбільшу кількість досліджуваних злочинів протягом 2005 року виявлено у Донецькій (5261 злочинів), Луганській (4636), Дніпропетровській (4458), Одеській (4088) областях та АР Крим (4539). Найменшу – у Чернівецькій (376), Закарпатській (390), Тернопільській (579), Івано-Франківській (730) областях.

Згідно статистичних даних у 2006 році було зареєстровано 64630 злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотиків, тобто динаміка у порівнянні з минулим періодом дорівнювала – 0,6%.

Виявленні протягом 2006 року наркозлочини склали 15,4% від загальної кількості злочинів у звітному періоді. Питома вага тяжких та особливо тяжких злочинів у сфері незаконного обігу наркотиків від їх загальної кількості дорівнювала понад 37% (23777 злочинів).

Щодо конкретних злочинів у цій сфері, то діяльність оперативних підрозділів ОВС протягом 2006 року характеризується наступними показниками: використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (ст. 306 КК) – виявлено 163 фактів злочинної діяльності; незаконне виробництво, придбання, перевезення чи збут наркотиків (ст. 307 КК) – 17902 (з них збут – 17061); викрадення, привласнення наркотиків (ст. 308 КК) – 327; викрадення, привласнення обладнання для виготовлення наркотичних засобів (ст. 313 КК) – 225; незаконне виробництво, придбання, перевезення наркотиків без мети збуту (ст. 309 КК) – 35477; схиляння до вживання наркотиків (ст. 315 КК) – 954; організація або утримання наркопритонів (ст. 317 КК) – 2662. Всього у звітному періоді було виявлено 42582 особи, що вчинили досліджувані злочини, та вилучено понад 39820 кг наркотичних засо-

бів та понад 5586 г психотропних речовин. За територіями обслуговування найбільшу кількість злочинів у сфері обігу наркотиків протягом 2006 року викрито у Донецькій (5408 злочинів), Дніпропетровській (4810), Луганській (4646), Харківській (4201), Одеській (3750) областях. Найменш враженими територіями в контексті поширення наркозлочинності відповідно до статистичних відомостей МВС є Закарпатська (286), Чернівецька (391), Тернопільська (609), Івано-Франківська (670) області.

Протягом 2007 року підрозділами ОВС було зареєстровано 63838 злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотиків, що складало 15,9% від загальної кількості злочинів у звітному періоді. Питома вага тяжких та особливо тяжких злочинів у сфері незаконного обігу наркотиків від їх загальної кількості дорівнювала 34% (21712 злочинів).

Діяльність оперативних підрозділів ОВС щодо протидії наркозлочинності в контексті викриття конкретних злочинів у цій сфері можна охарактеризувати наступними показниками: використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (ст. 306 КК) - виявлено 126 фактів злочинної діяльності; незаконне виробництво, придбання, перевезення чи збут наркотиків (ст. 307 КК) - 17140 (з них збут - 16297); викрадення, привласнення наркотиків (ст. 308 КК) - 319; викрадення, привласнення обладнання для виготовлення наркотичних засобів (ст. 313 КК) - 256; незаконне виробництво, придбання, перевезення наркотиків без мети збуту (ст. 309 КК) - 36095; схилення до вживання наркотиків (ст. 315 КК) - 991; організація або утримання наркопритонів (ст. 317 КК) - 2487. Всього у звітному періоді було виявлено 42461 особи, що вчинили досліджувані злочини, та вилучено понад 14510 кг наркотичних засобів та понад 10 кг психотропних речовин. У регіональному вимірі протягом 2007 року найбільшу кількість наркозлочинів було виявлено підрозділами УМВС у Донецькій (5466), Дніпропетровській (4732), Луганській (4863), Запорізькій (4589), Харківській (4428) областях. Найменшу - в Закарпатській (294), Чернівецькій (444), Тернопільській (636), Івано-Франківській (639) областях.

У 2008 року ОВС було зареєстровано 63666 злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотиків, що складало 16,6% від загальної кількості злочинів у звітному періоді. Питома вага тяжких та особливо тяжких злочинів у сфері незаконного обігу наркотиків від їх загальної кількості, як і в попередньому році, дорівнювала 34% (213955 злочинів). У порівнянні з минулим роком кількість досліджуваних злочинів

дещо знизилася (-0,3%), але структурно майже не зазнала змін, оскільки відсоток тяжких та особливо тяжких злочинів залишився дуже високим.

Стосовно викриття конкретних злочинів у цій сфері діяльність оперативних підрозділів ОВС протягом 2008 року характеризується наступними показниками: використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (ст. 306 КК) - виявлено 105 фактів злочинної діяльності; незаконне виробництво, придбання, перевезення чи збут наркотиків (ст. 307 КК) - 16965 (з них збут - 16143); викрадення, привласнення наркотиків (ст. 308 КК) - 289; викрадення, привласнення обладнання для виготовлення наркотичних засобів (ст. 313 КК) - 263; незаконне виробництво, придбання, перевезення наркотиків без мети збуту (ст. 309 КК) - 35663; схиляння до вживання наркотиків (ст. 315 КК) - 825; організація або утримання наркопритонів (ст. 317 КК) - 2443. Всього у звітному періоді було виявлено 43034 особи, що вчинили досліджувані злочини, та вилучено понад 12326 кг наркотичних засобів та понад 9711 г психотропних речовин. За кількістю виявлених злочинів у сфері незаконного обігу наркотиків серед територій обслуговування у 2008 році лідирували Донецька (5542), Дніпропетровська (5007), Луганська (4863), Харківська (4838), Запорізька (4274) області, а найменші показники зафіксовано в Закарпатській (341) Чернівецькій (494), Івано-Франківській (571), Рівненській (745) областях.

Згідно статистичних даних, у 2009 році було зареєстровано 57624 злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотиків, тобто динаміка у порівнянні з минулим періодом має негативний характер та дорівнює -9,5%. Виявленні протягом 2009 року наркозлочини складають 13,3% від загальної кількості злочинів у звітному періоді. Питома вага тяжких та особливо тяжких злочинів у сфері незаконного обігу наркотиків від їх загальної кількості зросла та дорівнювала понад 35% (20310 злочинів).

Щодо конкретних злочинів у цій сфері, то діяльність оперативних підрозділів ОВС протягом 2009 року характеризується наступними показниками: використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (ст. 306 КК) - виявлено 101 фактів злочинної діяльності; незаконне виробництво, придбання, перевезення чи збут наркотиків (ст. 307 КК) - 16672 (з них збут - 15974); викрадення, привласнення

наркотиків (ст. 308 КК) – 252; викрадення, привласнення обладнання для виготовлення наркотичних засобів (ст. 313 КК) – 223; незаконне виробництво, придбання, перевезення наркотиків без мети збуту (ст. 309 КК) – 31885; схилення до вживання наркотиків (ст. 315 КК) – 661; організація або утримання наркопритонів (ст.317 КК) – 2098. Всього у звітному періоді було виявлено 39683 особи, що вчинили досліджувані злочини, та вилучено понад 10816 кг наркотичних засобів та понад 6538 г психотропних речовин. За територіями обслуговування найбільшу кількість злочинів у сфері обігу наркотиків протягом 2009 року викрито у Дніпропетровській (5417), Донецькій (5035), Луганській (4864), Харківській (3849) областях ті місті Києві (3807). Найменшу кількість досліджуваних злочинів виявлено у Закарпатській (378), Івано-Франківській (475), Чернівецькій (526), Тернопільській (674) областях.

Протягом 2010 року підрозділами ОВС було зареєстровано 56878 злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотиків, що складало 11,4% від загальної кількості злочинів у звітному періоді. Питома вага тяжких та особливо тяжких злочинів у сфері незаконного обігу наркотиків від їх загальної кількості дорівнювала 36% (20434 злочинів).

Діяльність оперативних підрозділів ОВС щодо протидії наркозлочинності в контексті викриття конкретних злочинів у цій сфері можна охарактеризувати наступними показниками: використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (ст. 306 КК) – виявлено 110 фактів злочинної діяльності; незаконне виробництво, придбання, перевезення чи збут наркотиків (ст. 307 КК) – 16955 (з них збут – 16246); викрадення, привласнення наркотиків (ст.308 КК) – 255; викрадення, привласнення обладнання для виготовлення наркотичних засобів (ст. 313 КК) – 234; незаконне виробництво, придбання, перевезення наркотиків без мети збуту (ст. 309 КК) – 30747; схилення до вживання наркотиків (ст. 315 КК) – 618; організація або утримання наркопритонів (ст. 317 КК) – 2150. Всього у звітному періоді було виявлено 37496 особи, що вчинили досліджувані злочини, та вилучено понад 10961 кг наркотичних засобів та понад 18 кг психотропних речовин. У регіональному вимірі протягом 2010 року найбільшу кількість наркозлочинів було виявлено підрозділами УМВС у Дніпропетровській (5198), Донецькій (4871), Луганській (4866), місті Києві (4241), Харківській (3977) областях, а найменшу – у Закарпатській (430), Чернівецькій (494), Івано-Франківській (523), Волинській (561) областях.

Результати діяльності ОВС у першому кварталі 2011 року свідчать про посилення негативної тенденції щодо збільшення відомих фактів вчинених злочинів. Так, за вказаний період було зареєстровано 15683 злочинів (торік за аналогічний проміжок часу - 14692), що дає підстави стверджувати про збільшення питомої ваги досліджуваного злочинів в загальній кількості злочинів (дорівнює 12,1%).

Висновки. Завершуючи розгляд практики виявлення злочинів у сфері незаконного обігу наркотиків, зазначимо, що аналіз стану наркозлочинності, заснований на статистичних відомостях, дозволяє зробити певні узагальнення, корисні в пізнавальному плані для теорії та практики протидії злочинам.

По-перше, однією з відчутних характеристик злочинності у сфері обігу наркотиків є її територіальна поширеність, "географія", нерівномірність її розповсюдження по різних регіонах. Так, зважаючи на стабільно високі показники щодо виявлення наркозлочинів у трьох регіонах (Дніпропетровській, Донецькій та Луганській областях) є підстави вести мову про певну територіальну концентрацію злочинності досліджуваного виду. Лідирують ці регіони і за кількістю осіб, що перебувають на обліку за немедичне вживання наркотичних засобів: Дніпропетровська область - 19,7 тис. осіб), Донецька - 18,5 тис. осіб, Луганська - 16,8 тис. осіб¹. На вказаних територіях обслуговування протягом 2005-2010 років було виявлено майже чверть усіх злочинів у сфері незаконного обігу наркотиків, при чому на протязі звітного періоду ця тенденція посилюється (2005 р. - 22%, 2006 р. - 23%, 2007 р. - 24%, 2008 - 24%, 2009 р. - 27%, 2010 р. - 26%), що свідчить про необхідність відповідної та адекватної концентрації зусиль зазначених територіальних підрозділів ОВС.

По-друге, стабільно високою залишається кількість виявлених наркопритонів (на рівні 2100-2700 наркопритонів щороку). Це може свідчити про те, що зусилля підрозділів ОВС спрямовуються на виявлення протиправної діяльності осіб, задіяних у так званій "роздрібною мережі", тоді як крупні поставники та міжнародні канали поставки наркотичної сировини здебільшого залишаються поза увагою правоохоронних органів, що дозволяє швидко займати нішу задокументованих притонів новим збувальникам.

¹ Сумна статистика злочинів, пов'язаних з наркотиками: прес-реліз // Урядовий портал: єдиний веб-портал органів виконавчої влади (Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=34421693)

По-третє, поступове зниження кількості досліджуваних злочинів, яке спостерігається на протязі 2005-2011 р., маючи беззаперечне позитивне значення, тим не менш супроводжується стабільно високим рівнем тяжких та особливо тяжких злочинів (34-38%), що свідчить про відсутність структурних змін у наркозлочинності, незважаючи на зусилля правоохоронних органів.

По-четверте, аналізуючи показники діяльності ОВС щодо виявлення наркозлочинів, обов'язково слід враховувати надзвичайно високий рівень латентності, що притаманний цьому виду злочинності. Реалізація заходів щодо скорочення латентності злочинності у сфері незаконного обігу наркотиків обов'язково сприятиме підвищенню достовірності, об'єктивності, повноти й надійності даних, що використовуються при аналізі та оцінці результативності. Вважаємо, що врахування цього положення дозволить реально оцінити стан наркозлочинності в нашій державі і адекватно враховувати її тенденції у майбутньому.

УДК 343.37(477):343.123

О.Б.Полторацький

**ВИЯВЛЕННЯ ОЗНАК ЛЕГАЛІЗАЦІЇ
(ВІДМИВАННЯ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ
ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ, У ХОДІ ПЕРЕВІРКИ
ПЕРВИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ТА ОСОБЛИВОСТІ
ПОРУШЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ СПРАВИ**

В статті здійснений аналіз ознак легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, які є підставами та необхідними і достатніми умовами до порушення кримінальної справи за ст. 209 КК України. Розглянуті основні підходи, досліджені вітчизняними і зарубіжними правознавцями, проаналізовані існуючі відомчі та інші нормативно-правові акти України.

Ключові слова: *кримінальний закон, легалізація, предикатний злочин, безпосередній об'єкт, родовий об'єкт, предмет злочину, об'єктивна сторона, кваліфікація, правова оцінка.*

В статье осуществлен анализ признаков легализации (отмывания) доходов, полученных преступным путем, которые являются основаниями, а также необходимыми и достаточными условиями для возбуждения уголовного дела по ст. 209 УК Украины. Рассмотрены основные подходы, исследованные отечественными и зарубежными правоведом, проанализированы существующие ведомственные и другие нормативно-правовые акты Украины.